

U POVODU RATA PROTIV REPUBLIKE HRVATSKE I MEĐUNARODNOGA PRIZNANJA NEOVISNOSTI REPUBLIKE HRVATSKE

U povodu priprema za rat i samoga rata protiv Republike Hrvatske, koji su povelili Srbija i tzv. Jugoslavenska narodna armija, a uz pomoć Crne Gore i srpskih terorista u Republici Hrvatskoj, Društvo za hrvatsku povjesnicu (Savez povijesnih društava Republike Hrvatske), poduzelo je više akcija, od kojih, zasad, navodimo slijedeće.

1.

Dne 4. srpnja 1991. god. objavili smo u dnevnom tisku i putem radiomedija slijedeću izjavu:

»Povijest je učiteljica života — veoma je stara izreka. Na žalost, iz povijesti se mnogo toga dobrog ne nauči. A da je to tako, svjedoči nam tragična situacija i organizirano nasilje u republikama Sloveniji i Hrvatskoj koje dolazi sa strane. Ožalošćeni smo i ogorčeni smrću i ranjavanjem niza mladih i drugih ljudi, ali smo zapanjeni i arogantnošću, neodgovornošću i brutalnošću ljudi koji bi trebali imati povijesnog iskustva ili, pak, znati povijesne činjenice, pa i iz razdoblja zadnjeg rata na ovim našim prostorima.

Čemu povijest, čemu arhivska vrela ako se ponavlja zlo, ako se ničemu dobrome ne učimo iz prošlosti? Pa čitava nam povijest pokazuje da nikakve, apsolutno nikakve koristi nema od prolijevanja krvi slobodoljubivog naroda, da je potpuno besmislena i apsurdna ljudska žrtva ukoliko nije u interesu očuvanja samobitnosti i slobode naroda ili druge ljudske zajednice, ili pak pojedinca. Nikakva se državna zajednica ne može nasiljem održati, ako joj se protive njezini narodi, građani, stanovnici. Samo humani i demokratski odnosi, samo priznanje osobnosti svakom pojedincu i narodu u cjelini, samo tolerantan i ljudski dijalog uvijek je davao pozitivne rezultate ljudskom suživotu.

Mi, hrvatski povjesnici, veoma dobro znamo da u zajedničkoj hrvatskoj domovini hrvatski, srpski i drugi narodi mogu kreativno živjeti, a da samo uskogrudni interesi sa strane nameću konfrontacije, kao što je to bilo mnogo puta u našoj prošlosti. Stoga pozivamo sve povjesničare Hrvatske, kao i kolege u drugim republikama da svojim znanjem, iskustvom i poznavanjem povijesnih činjenica djeluju aktivno i smirujuće na ovoj našoj uzavreloj sceni.

Dr. Petar Strčić, predsjednik Društva za hrvatsku povjesnicu (Saveza povijesnih društava Hrvatske)

Prof. dr. Ivan Kampuš, potpredsjednik i voditelj međunarodnog i kulturnopovijesnog simpozija »Mogersdorf« iz Hrvatske
Prof. dr. Tomislav Raukar, potpredsjednik.«

2.

Na Radio-Zagrebu i Radio-Rijeci date su izjave, a na Hrvatskoj televiziji intervju, u kojima je osuđena agresorska djelatnost.

3.

Društvo je iniciralo i u Zagrebu 25. rujna 1991. god. organiziralo Plenum hrvatskih povjesničara, i to u suradnji sa Savezom arhivskih društava Hrvatske, Institutom za suvremenu povijest, Odjelom za hrvatsku povijest Matice hrvatske, Zavodom za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Zagreb, Zavodom za povijesne znanosti HAZU Dubrovnik, Zavodom za povijesne i društvene znanosti HAZU Rijeka, Zavodom za povijesne znanosti HAZU Zagreb i Povijesnim društvom Zagreb, sa slijedećim dnevnim redom:

1. Prosvjed u povodu agresije na Republiku Hrvatsku i apel povjesničarima svijeta,

2. Prosvjedne ostavke predsjednika Saveza povijesnih društava Jugoslavije i predsjednika Saveza arhivskih radnika Jugoslavije,

3. Promjena imena Saveza povijesnih društava Hrvatske.

4.

Tom je prigodom usvojen slijedeći prosvjed:

PROSVJED HRVATSKIH POVJESNIČARA I ARHIVISTA

Hrvatski povjesničari već su 4. srpnja ove godine objavili svoj protest protiv nasilja u Sloveniji i Hrvatskoj. Sada, na prvom plenumu u teškim ratnim uvjetima, zajedno s arhivistima, ponovno prosvjedujuemo protiv ratnih strahota u Hrvatskoj a koje se proširuju i na Bosnu i Hercegovinu te apeliramo na razum svih onih koji mogu učiniti da ratne strahote trajno prestanu.

Već godinu dana traje tragedija Hrvatske, hrvatskog naroda i drugih građana u njoj. Napad na Hrvatsku sada je pojačan i sustavnom oružanom velikosrpskom agresijom, uz presudno sudjelovanje tzv. Jugoslavenske narodne armije. Ožalošćeni smo i ogorčeni strašnim zbivanjima — smrću tolikog broja ljudi, totalnim razaranjima materijalnih dobara, cijelih gradova i naselja, uništavanjem najvrednijih povijesnih spomenika, a također i crkava pa i groblja. Zapanjeni smo arogantnošću, brutalnošću i neodgovornošću napadača. Iznenađeni smo šutnjom srbijanskih intelektualaca a napose povjesničara i arhivista jer bi upravo oni trebali biti svjesni određenih povijesnih činjenica.

Velikosrpska ideja bila je besmislena već u vremenu kada je nastala u 19. stoljeću, jer poseže za teritorijima Balkanskog poluotoka koji nikada nisu bili srpski. Današnji zapadni Srbi počeli su dolaziti u Hrvatsku osobito tek od 16. st., zajedno s turskim osvajačem ili kao njegovi bjegunci Vlasi. Ovdje se uključuju u novu državu — Hrvatsko Kraljevstvo. Velika većina njih u potpunosti se saživjela s hrvatskim narodom.

Propadanje boljševičko-komunističkog režima u Europi i uvođenje višestranačkoga, demokratskog sustava u Hrvatskoj i naše odlučno htijenje da postignemo

cjelovit suverenitet, dirnulo je u privilegije određenih srpskih i armijskih skupina. One su, izdašno potpomognute trenutnim nosiocem velikosrpske agresije Slobodanom Miloševićem, krenule u rat, povukavši za sobom dio zavedenoga i ucijenjenog srpskog stanovništva. Velikosrpska agresija ponovno je oživila ideju Velike Srbije i uvukla jugoslavenske narode u najveću tragediju. Velikosrpska agresija na Hrvatsku uništava, pored ljudskih života, i našu povijesnu baštinu, spomenike neprocjenjive vrijednosti, svjedoke postojanja/identiteta hrvatskoga naroda. Stradao je, na primjer, grad-spomenik Šibenik, stara prijestolnica hrvatskih kraljeva, te Varaždin, sjelo Hrvatskog sabora i banova. Razrušeni su mnogi gradovi, na primjer, Vukovar, Vinkovci, Petrinja, Hrvatska Kostajnica, dijelovi Osijeka, na udaru su i antički Split, Zadar, Trogir — itd., itd. Uništeni su ili oštećeni mnogi naši muzeji, knjižnice, arhivi, galerije, pa čak i bolnice, dječji vrtići i starački domovi. Pred nama je ponavljanje vandalskog razaranja iz vremena staroga vijeka i turskih srednjovjekovnih prodora. Mnoge su naše tvornice i drugi pogoni uništeni kao rezultat velikosrpske i jugo-vojne agresije.

Hrvatski povjesnici i arhivisti najoštrije osuđuju duhovne začetnike obnovenoga velikosrpstva i sve provoditelje ovih ratnih strahota. Tražimo trajan prekid rata i otvaranje procesa pregovora kao jedinog puta prema miru i razdruživanju na civilizacijskoj podlozi. Pozivamo sve kolege u jugoslavenskim republikama i autonomnim pokrajinama kao i sve naše kolege povjesnike i arhiviste u svijetu da javno osude uništavanje ljudskih života, te materijalnih i kulturnih dobara. Pomozite nam da zaustavimo agresiju i rat!

Zagreb, 25. 9. 1991.

5.

Na istome je Plenumu usvojen i sljedeći apel:

A P E L povjesničara i arhivista Republike Hrvatske

Hrvatski povjesnici i arhivisti okupljeni 25. 9. 1991. god. u glavnome gradu Republike Hrvatske, u Zagrebu, na izvanrednome plenumu, prvome u ratnim uvjetima uopće, izražavaju svoje duboko ogorčenje i žalost nad do sada više stotina ubijenih i nekoliko tisuća ranjenih u Republici Hrvatskoj, te nad zlokočnom sudbinom više stotina tisuća izbjeglica u njoj i inozemstvu. Sve je to rezultat rata koji je izazvala i vodi Srbija, potpomognuta bivšom, tzv. Jugoslavenskom armijom, a pridružila im se i Crna Gora. Hrvatski su povjesničari i arhivisti užasnuti nedavnim napadom na Sloveniju, a sada zbog masovnih razaranja niza hrvatskih gradova te stotine drugih naselja, a također i zbog sustavnog uništavanja golemih materijalnih dobara, brojnih povijesnih i kulturnih spomenika naše domovine Hrvatske, te zbog proširenja rata i na Bosnu i Hercegovinu.

1. *Osnovni podaci iz hrvatske povijesti.* Slaveni su na područje današnje Republike Hrvatske počeli stizati u 6. stoljeću. Ubrzo su postali kršćani. Hrvati su ovdje u 9. st. osamostalili svoju državu, koja je u početku 10. st. postala kraljevina. U 12. st. ta je Kraljevina ušla u personalnu uniju s Mađarskom, a od 16. st. svoju je državnost sačuvala i u Habsburškoj Monarhiji. Svoju državnost Hrvatska prvi put gubi tek

1918. ulaskom u novoformirano jugoslavensko kraljevstvo pod srpskom dinastijom, te je razbijena u nekoliko nepovijesnih upravnih cjelina. U ograničenom obliku ta se državnost pokušava obnoviti 1939, kada se u Kraljevini Jugoslaviji osniva posebna Banovina Hrvatska. Jedna politička skupina neuspješno pokušava stvoriti »Nezavisnu Državu Hrvatsku« 1941—45. na nacifašističkoj strani, ali većina Hrvata i drugih građana Hrvatske opredjeljuje se za svjetsku antififašističku koaliciju. U nasiljima II. svjetskog rata stradava mnogo Hrvata, Srba, Židova i drugih građana Hrvatske. Ova se zemlja u ratu, na strani antififašističke koalicije, formirala kao republika u novoj federativnoj socijalističkoj Jugoslaviji, ali 1945. i u poratnim godinama u nasiljima opet stradava mnogo stanovnika Hrvatske, osobito Hrvata. God. 1990. održani su prvi višestranački izbori, u kojima je izabrana nova, demokratska vlada i Hrvatski sabor. Komunisti -- koji vladaju od 1945. godine -- nestaju čak i kao stranka, a 1991. na općenarodnom referendumu se apsolutna većina stanovnika (94%) odlučila za samostalnu, nezavisnu i suverenu Hrvatsku.

Hrvatska ima osebujnu kulturu, jezik, bogatu narodnu baštinu i običaje, veoma velik broj kamenih, rukopisnih i drugih spomenika, počev od najstarijih vremena. Osobito je bogata rukopisna arhivska i biblioteka građa, pisana i tiskana specifičnim hrvatskim pismom — glagoljicom, a smatra se da ju je stvorio Sv. Ćiril. Jedino u Hrvatskoj postoji i glagoljaško bogoslužje.

Iako ima veoma veliku ekonomsku emigraciju, prema službenom popisu 1991. god. Hrvatska ima oko 4,700.000 stanovnika, među kojima gotovo 80% Hrvata. Ostali su Česi, Mađari, Muslimani, Romi, Slovaci, Srbi, Talijani, Židovi itd., a najbrojniji su Srbi — njih ima oko 12%.

2. *Velikosrpske pretenzije.* Srbi su u većem broju u Hrvatsku počeli stizati tek od 16. st. dalje, bježeći pred turskim osvajačem Balkana, ili bivajući u njegovoj službi. Habsburška Monarhija ih je smještala na posjedima hrvatskih plemića i zadržala ih uglavnom kao svoje vojnike. Ovamo su prenijeli i tradiciju svoje Pravoslavne crkve.

Nikada u povijesti niti jedno područje Republike Hrvatske nije bilo dio niti jedne srpske državne tvorevine.

Po državnom popisu iz 1991. u Hrvatskoj ima oko 12% Srba koji uglavnom žive u velikim gradovima, potpuno izmiješani s apsolutno većinskim hrvatskim narodom. Od stotinjak općina u Hrvatskoj, Srbi žive u samo 11 općina s apsolutnom većinom svoga pučanstva (53—91%). U skladu s ustavnim i drugim odredbama oni uživaju ista prava kao i Hrvati i drugi građani. Ali, u prethodnom komunističkom jednopartijskom jugoslavenskom režimu Srbi su u Hrvatskoj imali presudnu većinu osobito u policiji i vojsci, te u bivšoj vladajućoj — jedinjoj — partiji, što je u višestranačkom, demokratskom društvu ne mogu imati. Naravno, ti povlašteni pripadnici srpske nacionalne manjine osjetili su se ugroženima zbog povlastica koje su sada izgubili zbog demokratskih promjena u društvu.

Istodobno, postavilo se i pitanje opravdanosti glomazne tzv. Jugoslavenske armije, kojom rukovodi i dalje dogmatski-komunistički oficirski kor, kada već desetljećima ne prijete opasnost od susjeda, štoviše -- svijet i dalje ide prema sve čvršćem miru.

U 19. st. u Srbiji se formira velikosrpska ideja po kojoj je gotovo čitav Balkanski poluotok srpski nacionalni teritorij, pa tako i gotovo sva Hrvatska. U tome smislu shvaćeno je i formiranje Jugoslavije 1918. — samo kao proširenje Srbije pod srpskom dinastijom. Sada, u doba sveopćega propadanja boljševičko-komuni-

stičkog sistema u Europi, u nastojanju da sačuvaju njegove ostatke barem u Jugoslaviji koja se raspada, boljševičko-komunističke vođe Srbije i Crne Gore našle su podršku u tzv. Jugoslavenskoj armiji, u kojoj su na vodećim položajima pretežno Srbo-komunisti, pa ratom i nečuvanim barbarstvom nastoje stvoriti Veliku Srbiju na Balkanskom poluotoku.

U tom cilju najprije je službena Srbija ukinula autonomne pokrajine: Vojvodinu — gdje žive veoma izmiješani Mađari, Srbi, Hrvati i drugi, te Kosovo — gdje su u apsolutnoj većini Albanci (preko 90%). Na svoju stranu uspjela je pridobiti službenu Crnu Goru (još poslije I. svjetskog rata ukinuta je Crnogorska autokefalna pravoslavna crkva i nije obnovljena poslije II. svjetskog rata), vrši se težak pritisak na Makedoniju (ne priznaje se, npr., ni Makedonska pravoslavna crkva), krenula je u rat protiv Slovenije koji je odmah izgubila, ali ga je zato nastavila u Hrvatskoj i nastoji proširiti i na Bosnu i Hercegovinu.

3. *Ratna agresija na Hrvatsku.* Treba naglasiti: to je prvi rat u Europi koji se vodi poslije Jalte, a istodobno to je jedini rat u svijetu koji se sada vodi. Najprije su, prije više od godinu dana, u Hrvatskoj počeli praviti nered srpski teroristi. Oni su dobili presudnu oružanu podršku službene Srbije i Jugoslavenske armije. Zajednički sustavno nanose smrt i razaraju Hrvatsku. Republika Hrvatska nije bila pripremljena za rat, a bila je i bez oružja i municije, jer je razoružana još u početku 1990, pred stranačke izbore, u komunističkom režimu, što govori o tome da se već tada nije mislilo poštovati demokratska htijenja apsolutne većine građana Hrvatske. Na hrvatskoj strani dosad je poginulo više od pet stotina i ranjeno više tisuća ljudi, među kojima i mnoštvo civila, a iz svojih je domova po zemlji i u inozemstvo izbjeglo blizu 250.000 građana.

Jugoslavenska, sada već srpska armija, jer u njoj gotovo da i nema oficira, pa ni vojnika druge nacionalnosti, tehnički i oružano neusporedivo nadmoćnija (jedna je od najjačih oružanih sila u Europi) nemilice uništava materijalna i druga dobra Republike Hrvatske. Tako je gotovo uništen niz gradova, npr. Vukovar, Vinkovci, Hrvatska Kostajnica, Otočac, Gospić, Petrinja, itd., a teško su oštećeni Osijek, Slavonski Brod, Našice, Nova Gradiška, Okučani, Topusko, Sisak, Varaždin, Šibenik, Đakovo, Split, Trogir, itd. Sve su luke na hrvatskoj obali Jadrana bile silom blokirane. Avionima i na druge načine napadan je i Zagreb, glavni grad Hrvatske.

Iako su pravodobno istaknute propisane međunarodne oznake, agresor je namjerno uništio ili oštetio niz bolnica, staračkih domova, dječjih vrtića, škola, nebodera i drugih civilnih stambenih zgrada.

4. *Uništavanje povijesnih spomenika.* Zaprepašujuća je, usto, činjenica da se danas, u Europi, sistematski uništavaju, razaraju i oštećuju čak i povijesni spomenici, iako su kao takvi označeni propisanim međunarodnim oznakama, pa i oni koji se ne nalaze blizu ratnih objekata, dakle, izvan su linije neposrednoga vojnog interesa. Tako je, na primjer, oštećena petstogodišnja prekrasna katolička katedrala u Šibeniku i drugi njegovi antički i srednjovjekovni spomenici, katolička katedrala i adventistička crkva u Osijeku, deseci drugih katoličkih, pravoslavnih i ostalih crkava te redovničkih samostana širom Hrvatske, muzej i spomen-sobe biskupa dr. Josipa Jurja Strossmayera iz 19. st. u Đakovu, uništeni su povijesni muzeji, npr., u Varaždinu i Vukovaru, srednjovjekovna utvrda u Erdutu, kuća čuvenoga kipara Ivana Meštrovića (autora, npr., indijanskog konjanika pred zgradom OUN u New Yorku, groba jugoslavenskog »Neznanog junaka« kod Beograda i mauzoleja crnogorskog vladike, državnika i pjesnika Petra II. Petrovića Njegoša), oštećeni su i

historijski arhivi Osijek i Karlovac, uništen je Sabirni arhivski centar Historijskog arhiva Sisak zajedno s arhivskom građom i cijelim gradom Petrinjom, uništene su mnoge galerije, knjižnice, itd.

Tragična je sudbina gradova-spomenika nulte kategorije, koji su tako ocijenjeni po visokim kriterijima vrijednosti UNESCO-a. To su, npr., Šibenik na obali Jadranskog mora, prijestolnica srednjovjekovnih hrvatskih kraljeva, koji nikada u svojoj milenijskoj povijesti nije bio tako devastiran kao sada od srpsko-jugoslavenske vojske, zatim Varaždin, sjelo Hrvatskog sabora i banova-potkraljeva Hrvatske, koji je zadnji put bio razaran u davnome 13. st. za provale Tatara, a na udaru je čak i veličanstvena antička palača rimskoga cara Dioklecijana u Splitu, kao i antički gradovi Zadar i Trogir na jadranskoj obali, na primjer.

5. *Zašto?* Iracionalna je velikosrpska težnja o stvaranju Velike Srbije na balkanskim prostorima na kojima ne žive Srbi, niti su ti prostori ikad bili dijelovi Srbije, a na njima tisućljećima žive drugi narodi ili su pak gusto izmiješani sa Srbima, koji su manjina. Ova velikosrpska i komunistička agresija na Hrvatsku, uz pomoć boljševičko-staljinističkoga oficirskoga kora tzv. Jugoslavenske armije, potpuno je anakrona u vremenu, prostoru, besmislena i apsurdna, te zločinačka (npr., po ulicama samoga glavnoga grada Hrvatske Zagreba pripadnici tzv. Jugoslavenske narodne armije i srpski teroristi u civilnim odijelima iz zasjede su snajperom ubijali i ranjavali prolaznike, građane, civile).

Čini se da ova oružana agresija nema čak ni gospodarskog cilja ni smisla. Naime, ako bi bile točne velikosrpske tvrdnje — što nisu, da je najveći dio Republike Hrvatske srpski teritorij (a rekli smo da Srba u Hrvatskoj ima samo oko 12%), postavlja se više nego čudno pitanje: zašto srbijansko-jugoslavenska armija tako surovo, nemilice i sistematski dio po dio razara tobožnji svoj, vlastiti teritorij?! Koliko je dosada iz povijesti poznato — okupator razara samo tuđi teritorij!

6. *Apel.* Poštovane kolegice i kolege! U ovim za našu domovinu veoma teškim trenucima, bez obzira na našu stranačku i drugu pripadnost, smatrali smo više nego potrebnim da vas obavijestimo o ovome tragičnom zbivanju u Republici Hrvatskoj, te da vam uputimo apel s molbom da svaki u svojoj sredini i prema svojim mogućnostima učinite sve da *PRESTANE* ova oružana agresija, specijalni i totalni rat na teritoriju Republike Hrvatske, da iščeznu posljednji ostaci boljševičko-komunističkoga totalitarnog sistema u Evropi, koji su se u Srbiji i Crnoj Gori udružili s nasilničkom velikosrpskom grupom, te s tzv. Jugoslavenskom narodnom armijom okrenuli protiv ostalih jugoslavenskih naroda. Molimo Vas da i vi svojim velikim ugledom i autoritetom u svojim zemljama utječete na svoje državnike i javno mnijenje kako bi i oni intervenirali da u Hrvatskoj prestane harati smrt, razaranje te uništavanje materijalnih i kulturnih dobara — povijesnih spomenika koji su stvarani milenijima.

Neka prestane i ovaj jedini rat koji se u ovome trenutku vodi u svijetu! Jer, prag 21. st. nije vrijeme smrti, već vrijeme natjecanja slobodnoga duha i uma.

Zagreb, 25. 9. 1991.

6.

Na istome je Plenumu potpredsjednik Društva prof. dr. Ivan Kampuš u znak prosvjeda protiv agresije na Republiku Hrvatsku podnio ostavku na dužnost

predsjednika Saveza povijesnih društava Jugoslavije, a predsjednik Društva dr. Petar Strčić na dužnost predsjednika Saveza arhivskih radnika Jugoslavije.

7.

Istodobno je donesen slijedeći dokument:

DRUŠTVO ZA HRVATSKU POVJESNICU
(Savez povijesnih društava Hrvatske)
Zagreb, 25. 9. 1991.

ODLUKA

1. Društvo za hrvatsku povjesnicu (Savez povijesnih društava Hrvatske), ocjenjujući veoma tragičan porast nasilja koji u Republici Hrvatskoj izazivaju srpski teroristi potaknuti sa strane stavio je već prošle godine 1990. u stanje mirovanja svoje članstvo u Savezu povijesnih društava Jugoslavije, nije organizirao Odbor za pripremu redovnog jugoslavenskog kongresa povjesničara u Hrvatskoj, a nadležni republički organ obaviješten je da nisu trošena već odobrena novčana sredstva.

2. Dne 4. 7. 1991. god. Savez povijesnih društava Hrvatske je objavio protest protiv nasilja u Sloveniji i Hrvatskoj, koji je potpisao i naš član — predsjednik Saveza povijesnih društava Jugoslavije, a, potom, date su izjave putem TV i radio-medija.

3. S obzirom na to da nasilja nisu prestala već je u protekla tri mjeseca eskalacija jugosrpske agresije na Hrvatsku prerasla u rat koji se proširuje i na Bosnu i Hercegovinu, te da je stoga nemoguće održati izvanrednu skupštinu ovoga Saveza, na prvome plenumu hrvatskih povjesničara u ratnim uvjetima, koji je u Zagrebu održan 25. 9. 1991, u znak oštrog prosvjeda protiv nasilne smrti mnogih nevinih ljudi i strašnih razaranja materijalnih dobara, protiv uništavanja povijesnih spomenika i arhivske baštine u Republici Hrvatskoj koje provode i nanose jugosrpska armija i srpski teroristi, ovaj Savez donosi ODLUKU kojom s današnjim nadnevkom istupa iz Saveza povijesnih društava Jugoslavije i sve svoje predstavnike povlači iz njegovih tijela i organa.

8.

Na prijedlog dr. Dragutina Pavličevića donesena je odluka da se Savez povijesnih društava Hrvatske preimenuje u Društvo za hrvatsku povjesnicu (Savez povijesnih društava Republike Hrvatske).

9.

Spomenuti su Prosvjed i Apel prevedeni na engleski jezik i odaslani na više stotina adresa — znanstvenim i stručnim institucijama i udruženjima — u inozemstvo, zajedno s više desetaka fotokopija dnevnih izvještaja raznih glasila o toku agresorskog rata, o smrti koja hara Republikom Hrvatskom.

10.

Dne 29. listopada 1991. god. dopunjen je taj Apel novim podacima, te je ponovno razaslan na niz stranih adresa, uz slijedeći popratni dopis:

SAVEZ POVIJESNIH DRUŠTAVA REPUBLIKE HRVATSKE

Zagreb, Krčka 1

29. 10. 1991.

DODATNE OBAVIJESTI

uz priloge od 25. 9. 1991.

Priložena dva teksta — »Prosvjed« i »Apel« — hrvatski su povjesničari i arhivisti usvojili i objavili 25. 9. 1991. u Zagrebu, glavnom gradu Republike Hrvatske, na svome prvome plenumu u ratnim uvjetima.

U znak prosvjeda protiv oružane agresije bivše jugoslavenske armije, te oružanih jedinica Srbije i Crne Gore na Republiku Hrvatsku, predsjednici Saveza povijesnih društava Jugoslavije i Saveza arhivskih radnika Jugoslavije prof. dr. Ivan Kampaš i dr. Petar Strčić podnijeli su ostavke, a hrvatski savezi povjesničara i arhivista istupili su iz jugoslavenskih saveza. Uskoro nakon toga, republike Hrvatska i Slovenija proglasile su i službeno svoju samostalnost i nezavisnost.

U međuvremenu ratna se agresija na Hrvatsku nastavlja s nesmanjenom žestinom i surovošću. Do sada je na hrvatskoj strani poginulo oko 5.000 ljudi, uglavnom civila, više desetaka tisuća je ranjenika, ima oko 350.000 izbjeglica u Hrvatskoj i izvan nje, te oko 150.000 ljudi blokiranih u svojim gradovima i naseljima. Ne štede se ni crkve, groblja, bolnice...

Ono što je nečuveno u novijoj historiji ratova — agresor nemilice napada i uništava i povijesne spomenike, propisno označene međunarodnim oznakama, počevši od prehistorije (npr., Vučedol u Slavoniji) preko antike i srednjega vijeka (npr., Dubrovnik, Zadar, Vukovar, itd.) do naših dana. Tako je, npr., u potpunosti razoren bogati muzej u Vukovaru i arhivski centar u Petrinji, s devet bombi pogođen je regionalni arhiv u Karlovcu, bombom je pogođen regionalni (nekadašnji državni arhiv Mletačke Dalmacije) u Zadru, oštećeni su regionalni arhivi u Osijeku i Zagrebu — itd. Uništena je sva okolica grada Dubrovnika — područje nekadašnje tisućljetne Dubrovačke Republike, a napadnut je s mora i kopna i sam grad Dubrovnik, taj biser svjetske povijesne, kulturne i arhitektonske baštine; nije mu pomogla ni posebna zaštita UNESCO-a, pod kojom se nalazi odavno. Tako je u Dubrovniku, pored ostaloga, oštećena i židovska sinagoga — drugi takav hram po starosti u Europi, tamošnji regionalni arhiv (u kojem se nalazi ogromni, tisućljetni arhiv Dubrovačke Republike), itd. Treba reći da je u Hrvatskoj u potpunosti razoreno ili oštećeno preko 200 katoličkih crkava, te niz pravoslavnih, luteranskih, židovskih i drugih hramova, koji su najvećim dijelom i povijesni spomenici od izuzetne vrijednosti. Posebno je uočljivo uništavanje i oštećivanje hrvatskih spomenika i u sredinama koje nemaju nikakvog vojničkog i sličnog značenja, pa to govori da se namjerno želi u nekim područjima uništiti svaki trag hrvatske prisutnosti (iz Iloka je već istjeran najveći dio tamošnjih Hrvata, a sada se traži da to učine i Dubrovčani).

Molimo sve dobre ljude kojima ovi naši tekstovi dođu u ruke da kod svojih političara i drugih utjecajnih državnika, kod novinara, kod svih kulturnih i znanstvenih djelatnika interveniraju kako bi se odmah prekinuo ovaj strašan, razorni agresorski rat na Republiku Hrvatsku. Molimo lijepo da s ovim našim apelima upoznate i sve svoje prijatelje, te ih zamolite za pomoć. Lijepo zahvaljujemo!

Uz poštovanje

**PREDSJEDNIK
SAVEZA POVIJESNIH DRUŠTAVA REPUBLIKE
HRVATSKE:**

dr. Petar Strčić, vr.

11.

Nije nam poznat ishod Apela i Prosvjeda koji smo uputili međunarodnom udruženju povjesničara svijeta, ali poznato nam je da je međunarodno svjetsko udruženje arhivista te naše dokumente prihvatilo kao svoje i interveniralo u nadležnim institucijama OUN.

12.

U povodu međunarodnoga priznanja neovisnosti Republike Hrvatske od strane niza zemalja, koja je nastupila s 15. siječnja 1992. godine, ovo je Društvo predsjedniku Republike Hrvatske dr. Franji Tuđmanu 21. siječnja 1992. god. uputilo slijedeće pismo:

DRUŠTVO ZA HRVATSKU POVJESNICU
(Savez povijesnih društava Republike Hrvatske)
Zagreb, Krčka 1
21. 1. 1992.

Pošt. g.
dr. **FRANJO TUĐMAN**
Predsjednik Republike Hrvatske
Zagreb

U trenucima kada je veliki broj najrazvijenijih i veoma značajnih država u svijetu priznao suverenost i nezavisnost naše Republike Hrvatske, koja se opredijelila za demokratski život, Društvo za hrvatsku povjesnicu (Savez povijesnih društava Republike Hrvatske) želi Vam čestitati na ovome uspjehu, istodobno čestitajući svim građanima naše Republike Hrvatske.

Taj je kapitalan povijesni događaj tim značajniji jer ga se pokušalo omesti krvavim i razornim ratom što su ga protiv naše Domovine povele Srbija i tzv. Jugoslavenska narodna armija, zajedno s dijelom srpskih terorista iz naše Republike, kojima se kasnije pridružila i Crna Gora. Kao znanstvenici i stručnjaci ocjenjujemo da je taj agresorski rat po posljedicama jedan od najstrašnijih i najgorih koji se ikada vodio na hrvatskim prostorima pa i šire; u hrvatskoj povijesnici zauvijek će ostati zapamćen po velikom broju za slobodu palih boraca i nevinih žrtava, po uništenim golemim kulturnim i materijalnim dobrima te stotinama tisuća progna-

nika, po barbarstvu i bestijalnosti i inače vojno-tehnički i ljudstvom nadmoćnijega okupatora. Zauvijek će ostati zapamćeni gradovi-heroji Vukovar, Dubrovnik, Osijek, Slunj, Petrinja, Zadar i mnogi drugi.

Pošt. g. Predsjedniče!

Hrvatska je bila samostalna država u ranome srednjemu vijeku, što je bilo izboreno znanjem, umijećem, voljom i snagom tadašnjih naših predaka, te priznanjem hrvatskom knezu Branimiru od tadašnjega najznačajnijega međunarodnog faktora — Svetoga Oca Pape. Hrvatska je zadržala određena obilježja državne samostalnosti i u okviru Zemalja Krune Sv. Stjepana kao dio Hrvatsko-Ugarskog Kraljevstva, a, potom, i Habsburške Monarhije, posebno u vidu nadležnosti Hrvatskoga sabora i bana/potkralja, iako bez svojih dijelova koji su bili u okviru militariziranog rezervata Vojne krajine ili, pak, drugih država — Osmanlijskog Carstva i Mletačke Republike; te su značajke sve do 19. st. sačuvane i u hrvatskoj samostalnoj Dubrovačkoj Republici. No, sva se ta stoljetna obilježja hrvatske državne samostalnosti odjednom gube ulaskom u Karađorđeviću Monarhiju; nastojanja da se ona obnove u Banovini Hrvatskoj bila su kratkotrajna, a tzv. Nezavisna Država Hrvatska profanirala se nacifašističkom orijentacijom i prepuštanjem kolijevke hrvatstva okupatoru. Donekle su, opet, hrvatski državopravni elementi oživjeli u doba II. svjetskog rata, u vrijeme hrvatske borbe na strani antihitlerovske koalicije, ali nisu i zaživjeli s odlukama ZAVNOH-a, koje se nisu potvrdile ni u poslijeraću. Komunistički sustav nove Jugoslavije omogućuje takav razvoj situacije koji osigurava da prevagu opet počinju imati velikosrpski interesi što znatno šteti razvoju nacionalnih prava hrvatskog naroda, te, pored ostalog, šteti i njegovu gospodarskom i kulturnom razvoju.

Godine 1991. referendumom masovno izražena želja naroda da živi u samostalnoj, suverenoj, nezavisnoj i demokratskoj državi te da bude ravnopravan činitelj sudbine sa svim narodima i njihovim državnim zajednicama u svijetu, pa tako i sa susjedima, pokušala se od strane velikosrpskih snaga ugušiti silom, ratom, što govori u prilog činjenici da su te snage imale znatne koristi od dosadašnjega položaja hrvatskog naroda i Hrvatske u cjelini unutar bivše komunističke jugoslavenske državne zajednice. Iznenađujuće oklijevanje dijela slobodoljubivog svijeta da nam praktično, konkretno pomogne svjedoči o upornosti velikosrpskih snaga koje su pod imenom jugoslavenstva i u svijetu branile svoje interese, a također i o nespremnosti dijela zapadnoga svijeta (istočni ima svoje vitalne, izuzetno teške probleme) da se suoči s novom stvarnošću, sa željom brojčano relativno malenoga naroda za životom i razvojem u okviru svojih mogućnosti ali slobodno i demokratski.

Sretni smo što je rat utihnuo, ali žalosni smo što žrtve još padaju, i što je, nažalost, još okupiran velik dio naše Domovine. Predstoji oslobađanje i toga velikog njezinog područja, te primanje naše Domovine kao punopravnog, međunarodno-pravnog činitelja u OUN i EEZ, čime će u znatnoj mjeri biti dovršena povijesna bitka koja još uvijek traje. Uvjereni smo da će je Hrvatska i hrvatski narod s uspjehom i dalje voditi te dovesti bez novih žrtava do željenoga kraja.

Pošt. g. Predsjedniče!

Hrvatski narod ima snage da zacijeli svoje rane kao i toliko puta u svojoj tisućljetnoj povijesti. Ali, ima i dužnost i svetu obvezu da ne zaboravi mnoge pale za

slobodu svoje domovine; narod svakako može i želi obnoviti znatnim dijelom razorenu domovinu, želi se ubrzano i veoma konstruktivno uključiti u suvremene tokove na pragu 21. st. i njegovu novu, veliku civilizacijsko-tehničku revoluciju, želi ne samo zadržati svoj visoki civilizacijski nivo življenja i učiniti dalju demokratsku dogradnju već ih i unaprijediti kao dio slobodnoga svijeta. Pri tome će čuvati i poštovanje prema narodnim manjinama koje časno žive uz nas s nama u našoj domovini te one koje to žele i dalje. Hrvatski je narod svojom izvornom kulturom, nadograđivanom mnogim djelima svojih velikana, odavno ušao u red naroda velikih stvaralačkih sposobnosti i kreativne energije.

A mi, njegovi povjesničari, imamo pred sobom odgovoran zadatak: pratiti, bilježiti, istraživati, proučavati i analizirati povijesni njegov hod te na temelju vrela dati prosudbe koje moraju biti trajnijeg značenja i značaja. U tome smislu oni će ispuniti svoju domovinsku i rodoljubnu dužnost, i to na već dosad postignutom visokome znanstvenom i stručnom nivou.

Pošt. g. Predsjedniče, izvolite još jednom primiti naše čestitke na izuzetnom uspjehu naše Republike Hrvatske, a time i Vašem osobno.

Uz izraze osobitoga štovanja

dr. Petar Strčić
predsjednik

prof. dr. Ivan Kampuš
potpredsjednik

prof. dr. Tomislav Raukar
potpredsjednik

13.

Isti je dan ovo Društvo uputilo pismo i predsjedniku Sabora Republike Hrvatske dr. Žarku Domljanu, predsjedniku Vlade Republike Hrvatske dr. Franji Greguriću i ministru vanjskih poslova Republike Hrvatske prof. dr. Zvonimiru Šeparoviću. Pismo su potpisali predsjednik Društva dr. Petar Strčić te potpredsjednici prof. dr. Ivan Kampuš i prof. dr. Tomislav Raukar, redovni profesori Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Sadržaj pisma je slijedeći:

DRUŠTVO ZA HRVATSKU POVJESNICU
(Savez povijesnih društava Republike Hrvatske)
Zagreb, Krčka 1
21. 1. 1992.

Pošt. g.

U trenucima kada je veliki broj najrazvijenijih i veoma značajnih država u svijetu priznao suverenost i nezavisnost naše Republike Hrvatske, koja se opredijelila za demokratski život, Društvo za hrvatsku povjesnicu (Savez povijesnih društava Republike Hrvatske) želi Vam čestitati na ovome uspjehu, istodobno čestitajući svim građanima Hrvatske. Taj je kapitalan povijesni događaj tim značajniji jer ga se

pokušalo omesti krvavim i razornim ratom što su ga protiv naše Domovine povele Srbija i tzv. Jugoslavenska narodna armija, zajedno s dijelom srpskih terorista iz naše Republike, kojima se kasnije pridružila i Crna Gora.

Poštovani gospodine, izvolite još jednom primiti naše čestitke na izuzetnom uspjehu naše Republike Hrvatske, a time i Vašem osobno.

Uz izraze osobitoga šovanja

dr. Petar Strčić
predsjednik

prof. dr. Ivan Kampuš
potpredsjednik

prof. dr. Tomislav Raukar
potpredsjednik

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

IZDAVAČ: Društvo za hrvatsku povjesnicu

REDAKCIJSKI ODBOR
Mirjana GROSS, Zagreb
Ivan KAMPUŠ, Zagreb
Tomislav RAUKAR, Zagreb
Petar STRČIĆ, Zagreb

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK
Ivan KAMPUŠ

LEKTOR I KOREKTOR
Branko ERDELJAC

Adresa uredništva:
Društvo za hrvatsku povjesnicu
Zagreb, Filozofski fakultet, Uj. Đure Salaja 3

Narudžbe šaljite na navedenu adresu

Cijena ovog broja 3.000 HRD

Izdanje časopisa sufinancira
Ministarstvo za znanost Republike Hrvatske
Hrvatski tiskarski zavod u Zagrebu -- listopad 1992.